

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו שבת פרשת הקת תשע"ו לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון תתקכ"ז

בסעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב ווען - לאק שעלדריק

לעבור דרך ארצם, כי מצינו בארץ ישראל שנשתבח
שהיא ארץ הרים ובקעות (דברים יא-יא), וברש"י משובח
ההר מן המישור, שהמישור בבית כור אתה זורע כור,
אבל ההר, בית כור, ממנו חמשת כורין, ארבע מארבע
שיפועיו ואחד בראשו ע"כ. נמצא ברכת ההר היא
שמגדלת ארבע פעמים יותר מבמישור. ואיתא במדרש
תנחומא (בפרשתנו יד) מהו הר ההר, הר על גבי הר,
כתפוח קטן על גבי תפוח גדול. ואף על פי שהענן
מהלך לפניו, משפיל את הגבוה ומגביה את השפל,
הניח הקב"ה את ההר הזה דוגמה, שידעו בנסים
שעשה להם הקב"ה, שלא הניח הר במדבר שלא יהיו
מתיגעין עולין ויורדין. ואף על פי שהיה עושה הענן כל
המדבר מישור, היה מניח מקום גבוה למשכן שיהא
חונה שם. והניח שלשה הרים, הר סיני לשכינה, והר
נבו לקבורת משה, והר הזהר לקבורת אהרן ע"כ. (והובא
ברש"י כ"ח). ומשום הכי מנע אדום את ישראל מלעבור
בארצם, שאילו הלכו לשם היה העמוד הענן מנמיך
ההרים שבארצם, והיו מפסידים לו ארבע חלקים של
הר שעיר, ורק חלק אחד היה נשאר ע"ש.

וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב, כי בא ישראל
דרך האתרים, וילחם בישראל (כא-ב). וברש"י,
דרך האתרים, דרך התייר הגדול הנוסע לפניו ע"כ.
יש להבין מה יש בזה כי הארון הולך לפניו, אשר
עבור שמועה זו בא להלחם בישראל. עוד פירש רש"י
וישמע הכנעני, שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני
הכבוד, ומקורו בגמרא (ראש השנה ג.) מה שמועה שמע,
שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד, וכסבור ניתנה
רשות להלחם עם ישראל. והיינו דכתיב ויראו כל
העדה כי גוע אהרן (כ-כט), אל תקרי ויראו אלא וייראו
[נתגלון] וכו' ע"ש. ובתוספות שם הקשה דהא בקרא
מפורש ששמע כי בא דרך האתרים, אם כן דרש
חכמים ששמע במיתת אהרן סותר זה ע"ש.

גם לבאר מה שנאמר בפרשתנו, וימאן אדום נתון
את ישראל עבור בגבולו (כ-כא). והנגינה מונח
רביעי. וכמו כן להלן כאשר רצו לעבור דרך עיר סיוחון
כתיב, אעברה בארצך, לא נטה בשדה ובכרם, הנגינה
גם כן מונח רביעי.

ועל כן שפיר אמר וימאן אדום נתון את ישראל עבור
בגבולו, והנגינה מונח רביעי, שחש שהענן

ונראה על פי מה שכתוב בספר יד דוד בפרשתנו,
בטעם שלא נתנו האומות רשות לישראל

מקום למקנה. אבל ארץ סיחון ועוג שכבשו בני ישראל, הרי היה עמהם הארון שהנמיך ההרים, ומה גם שאז כבר חזרו גם ענני הכבוד בזכותו של משה (תענית ט), והרי כולו נעשה ארץ מישור, על כן שפיר הוי מקום מקנה, שמתאים עבורם שיש להם מקנה עצום מאד.

*

ולמה בפרשה אחר שכבשו עיר סיחון כתיב, על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, תבנה ותכונן עיר סיחון, כי אש יצאה מחשבון, להבה מקרית סיחון (כא-כו), ובגמרא (בבא בתרא עח:) המושלים אלו המושלים ביצרים [צדיקים כדכתיב ומושל ברוח], בואו חשבון, בואו ונחשוב חשבונות של עולם, הפסד מצוה [שמתבטל מריוח בשביל שעוסק במצוה, או נתן צדקה ומחסר ממונון] כנגד שכרה [המרובה לעתיד], ושכר עבירה [שלא להשתכר בעבירה עכשיו] כנגד הפסדה [שיפסיד יותר לעתיד]. תבנה ותכונן, אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא וכו' ע"ש. ובתרגום יונתן סיים לפרש, תבנה ותכונן עיר סיחון, יתבני וישתכלל דמיתער [דריש מלת עיר שהוא כמו עורה למה תישן] ומשיח באורייתא [מלשון שיחה] ע"כ.

ונראה עוד לבאר מה שאומרים המושלים ביצרים בואו חשבון, כי מאמינים אנו שהקב"ה גומל טוב לשומרי מצותיו, ואיתא בתוספתא (סוטה ד-א) מרובה מדת הטוב ממדת הפורענות על אחת מחמש מאות, במדת הפורענות כתוב (שמות לד-ז) פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים, במדת הטוב כתוב (שם) ועושה חסד לאלפים ע"ש. הרי לנו החשבון הגדול עד כמה ה' גומל טוב לשומרי מצותיו, שהוא חמש מאות פעמים יותר ממדת הפורענות, וזכותו נשמר עד שני אלפים דורות.

ינמיך ההרים, ויופסד ארבעה חלקים מתבואותיה, והוא לא רצה להפסיד זה, אלא ישאר אצלו מונח הרביעי של ההרים. ולכן כאשר שלחו לסיחון אעברה נא, הנגינה גם כן מונח רביעי, שאמרו לו שלא יפסידו לו כלום, אלא יהא מונח אצלו הרביעי, כי לא נטה בשדה ובכרם, שלא ילכו כלל דרך שדות וכרמים, אלא בדרך המלך ילכו.

אך כל זה אתי שפיר כאשר רצו לעבור בימי אהרן, שבזכותו היה להם ענני הכבוד, אבל כאשר שמע מלך ערד כי גוע אהרן, ונתגלו בני ישראל, כי אין להם עוד הענני הכבוד, אם כן מה איכפת ליה אם יעברו ישראל בארצו. אמנם איתא בגמרא (ברכות נד.) דגם בהארון היה כח זה, דהארון דקא מסגי קמייהו דישאל, הוה קא ממייך להו טורי מקמייהו [משפיל] ההרים, ומתפשטים זה לצד זה, עד שהעמק שוה], אם כן גם אחר שנסתלקו ענני הכבוד, יש לו לחוש שיפסיד ארצו במה שהארון ילך לפניו. וזהו שאמר שהגם וישמע הכנעני, ששמע ממיתת אהרן שנסתלקו ענני הכבוד, מכל מקום הוא שמע גם כן, כי הם באים דרך האתרים, דרך התייר הגדול, שהארון הולך לפניו, והוא גם כן מנמיך ההרים לפניו, על כן יצא להלחם בישראל.

ובזה יש להבין מה שאחר מלחמת סיחון ועוג, באו בני גד ובני ראובן, אשר מקנה רב היה להם עצום מאד, ואמרו למשה, הארץ אשר הכה ה' לפני עדת ישראל, ארץ מקנה הוא, ולעבדיך מקנה (לב-ד). ופירש באבן עזרא שהארץ מקום מקנה, כי היה שם מרעה טוב ע"כ. ויש לומר עוד, דאיתא בגמרא (בבא מציעא לו:) דרועה שהעלה הצאן לראש צוקין [ראשי הרים חדים ומשופעים] ומתה, יתכן שיש בזה פשיעה, דאזירא דהר [ציננה] קטלה, אי נמי אובצנא דהר [עייפות טורח המעלה] קטלה ע"ש. ואם כן ארץ ישראל שהוא ארץ הרים, לא טוב כל כך ארצה בכל

תעניק, נתון תתן, פתוח תפתח וכו' ע"ש. ונראה כי אל"ף מספרו קי"א, ושלושת פעמים אל"ף עולה כמנין של"ג. ואמר כי האשת חיל שעסקה בעבודת ה', לא תירא לביתה, שיארע שום רע בביתה, משל"ג, שהרי מוקפת היא משלושת אלפים ברכות על כל דבר טוב שעושה, שאם על חטא אחת יש שש קללות, הרי מדה טובה מרובה ת"ק פעמים, שעולה שלשת אלפים ברכות. כי כל ביתה לבוש 'שנים', שהרי בחטא פוקד עד ארבעה דורות, ובמדה טובה עושה חסד 'לשני אלפים', הרי דמדה טובה מרובה ת"ק פעמים יותר ממדת הפורענות.

ועל כן יאמרו המושלים, המדברים שלשת אלפים משל, בואו חשבון, כמה היא מדת הפורענות, וכמה מרובה כנגדו מדת הטובה בת"ק פעמים. שכר עבירה כנגד הפסדה, שהתענוג היא רק לפי שעה וההפסד היא עד דור רבעים, והפסד מצוה כנגד שכרה שהוא ת"ק פעמים יותר. ומי שעושה חשבון זה, עד כמה יוכל לזכות בכל רגע שלומד תורה, על כל דיבור ודיבור שלשת אלפים ברכות, תבנה ותכונן בזה עיר סיחון, ההתעוררות לשוח בתורה, כי כל חפצך לא ישוו בה.

ואמר כי אש יצאה מחשבון, מי שחי תמיד בחשבון זה, יוצא ממנה אש התלהבות לתורה ועבודה, להיות להבה מקרית סיחון, שבעת עסקו בתורה עושהו בחשק ובווער כלהבה בקיום מצות בוראו. ונרמז גם כי 'אש' יצאה מחשבון, נוטריקון 'שלשת אלפים', שזהו מספר הברכות שזוכה על כל דיבור של תורה.

*

ואמר הכתוב בפרשתנו, בשירת הבאר, באר חפרוה שרים, כרוה נדיבי העם, במחוקק במשענותם,

וביד דוד בפרשתנו העיר בזה עוד, כי מצינו במדה רעה, שפרע ה' לאדם הראשון על חטאו בששה קללות, א' ארורה האדמה בעבורך (בראשית ג-יז), ב' בעצבון תאכלנה וגו', ג' קוץ ודרדר תצמיח לך, ד' ואכלת את עשב השדה, ה' בועת אפיך תאכל לחם, ו' אל עפר תשוב. וכיון דמדה טובה הוא על אחת חמש מאות, נמצא שעל דבר טוב שעושה אדם, משלם לו ה' במדה טוב, ששה פעמים ת"ק, שהוא סך הכל שלשת אלפים ברכות.

ונכתב לבאר בזה דברי המדרש, שבשעה שהכה משה להסלע ונזלו מימיו, היה נעשה לכל אחד מישראל כנחל שוטף וכים מלא (עיין במדבר יט-ט). והנה לא נתבאר שיעורא דהאי ים, ונראה דתפסת מועט תפסת, לכך נאמר שהיה כשיעור ים היותר קטן, והוא ים שעשה שלמה, שהיה מחזיק שש אלפי סאין (עירובין יד:). וטעמו דכל מה שעשה אברהם למלאכים פרע הקב"ה לבניו, ובשכר שאמר יקח נא מעט מים (בראשית יח-ד), פרע הקב"ה לבניו במדבר וזכו לבאר ע"כ. ואיתא (עירובין פה.) שאדם עשוי להסתפק כסאתים מים בכל יום, ואם כן בודאי נתן להם אברהם סאתים מים, כדי סיפוקם יום אחד. וכיון דבמדה טובה הקב"ה משלם שלשת אלפים פעמים כמותו, על כן ניתן לכל אחד מישראל מלא של שלש אלפים סאין].

ונראה דזהו שאמר הכתוב בשלמה המלך, וידבר שלשת אלפים משל (מלכים א ה-יב), והיינו שכאשר רצה ליתן להם משל על גודל שכר המצוה שהקב"ה מנחיל ליראיו, הביא זה למשל, שמדה טובה של הקב"ה מרובה על מדת הפורענות, שנותן שלשת אלפים ברכות עבור כל מצוה ומצוה שהאדם עושה.

ויש לומר דזה מרומז גם במה שאמר (משלי לא-כא) לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים, ובילקוט (שם תתקסד), אל תקרי שנים אלא שנים, הענק

וממדבר מתנה וגו' (כא-יח). ובפשוטו של מקרא קאי על הבאר במדבר אשר חפרוה שרים, משה ואהרן (רש"י). יש לומר כרוה נדיבי העם, כי להבאר זכו בזכותו של אברהם, כמאמרם (בבא מציעא פו:): בשכר יקח נא מעט מים, זכו לבארה של מרים ע"ש. ואמרו (חגיגה ג.) בת נדיב (שיר ז-ב), בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב [על שם שנדבו לבו להכיר בוראון] שנאמר (תהלים מז-י) נדיבי עמים נאספו וכו' ע"ש. ואם כן הבאר ההוא כרה אברהם שהוא מנדיבי העם.

אמנם חז"ל (נדרים נה.) דרשוה על התורה, שנמשלה למים, והיא באר מים חיים, עיין שם. ונראה דאיתא (אבות ו-י) שהתורה נקנית במ"ח דברים. וכבר כתבו בספרי מוסר, דכמו שאשה נקנית בשלשה דרכים, וכל חפץ יש לה קנין המיוחדת לה, ואם לא יעשה אותה קנין המיוחדת לה, לא יועיל כל מה שיעשה שתהא הדבר ברשותו, כן אין שום אופן לקנות התורה אלא במ"ח דברים הללו. וגם אם ילמוד הרבה, ויהיה לו ידיעות רבות בתורה, מכל מקום עדיין לא יקנה אותה להיות התורה קנינו.

וביאורו, שזה דומה לאדם שקנה בית מסחר גדול, ושכר פועל שיפעיל כל המסחר. וברבות הימים הפועל מכיר כל נקודה שיש במסחר הזה, ולפעמים אף יותר מהבעל הבית, מכל מקום אין המסחר שלו, והוא נכרי ממש לגבי הבעלות עליה, רק הבעל הבית שהשקיע בו יגיעו ועמלו, שקנאו בכספו אשר עמל עליה, אצלו המסחר קנוי ולא לאחר. וכמו כן גם לגבי תורה, רק המתעצם בהמ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, הוא קונה אותה, להיות התורה קנינו ממש.

ואחד מהקנינים הוא, נושא בעול עם חבירו, היינו שאין מעיינו רק על עצמו להתגדל ולהתעלות יותר ויותר, אלא מסייע גם לחבירו, הוא לומד עם החלש יותר, ונותן עתו להסביר לו ולהשכילו בתורה ועבודה, כפי מה שבידו. וכמאמרם (תמורה טז.) מאי דכתיב (משלי כט-יג) רש ואיש תככים [שאינו חכם גמור] נפגשו, מאיר עיני שניהם ה', בשעה שהתלמיד הולך אצל רבו ואומר לו למדני תורה, אם מלמדו, מאיר עיני שניהם ה' [שאף הרב צריך עדיין לימוד ומלמדו הקב"ה], ואם לאו (שם כב-ב) עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה', [עכשיו הוא מתחיל לעשותם חדשים לזה חכם ולזה טיפש], מי שעשאו חכם לזה עושה אותו טיפש, טיפש לזה עושה אותו חכם ע"כ. הרי לנו כי חכמת התורה נקנית לו רק כשנותן עתו ללמוד עם חבירו, ואם לאו, חכמתו נאבדה ממנו, וברבות הימים הצלחתו בתורה מתמעטת.

וכמו שיש נדיבות בממון, שהעשיר נותן מממונו לאחרים, כן יש גם בחכמת התורה, שמנדב מזמנו וחכמתו גם לאחרים. ועל כן אמר הכתוב על התורה, באר חפרוה שרים, ששרי התורה הם חופרים תמיד בתורה, וממציאים תמיד מים חיים חדשים בתורה, אבל 'כרוה נדיבי עם', (לשון קנין כמו שנאמר (בראשית נה-) בקברי אשר כריתי, וברש"י שם אשר קנית), שיזכה לקנות התורה, שיתעצם בהתורה שתהא קנינו, זהו רק בנדיבי עם, אותן המתנדבים עצמם ללמוד גם עם אחרים ולהדריכם. ואמרו חז"ל (נדרים שם) וממדבר מתנה, כיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל ללמד תורתו לכל, תורה ניתנה לו במתנה. וכיון שניתנה לו במתנה, נחלו א-ל שנאמר וממתנה נחליאל, וכיון שנחלו א-ל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות ע"ש.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' אשר בינעט הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בתו למזל טוב

מוה"ר ר' אברהם בראדי הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בתו למזל טוב